

Cambridge Papers

CUM SĂ CONSTRUIEȘTI O
SOCIETATE BAZATĂ PE
RELAȚII

Fundamente pentru o
nouă ordine socială

Michael Schluter

CAMBRIDGE

JUBILEE
CENTRE
A BIBLICAL VISION FOR SOCIETY

**CUM SĂ CONSTRUIEȘTI O
SOCIETATE BAZATĂ PE RELAȚII**
**Fundamente pentru o nouă
ordine socială**

Michael Schluter

Articol publicat în seria *Cambridge Papers*

Martie 2007

Traducător: Elena Neagoe

Centrul de Educație Creștină și Cultură Contemporană
Areopagus

Timișoara 2018

Originally published in *Cambridge Papers* series,
by The Jubilee Centre (Cambridge, U.K.) under the title
*How to create a relational society:
Foundations for a new social order*
Volume 16, Number 1, March 2007.

© Dr. Michael Schluter, 2007

All rights reserved.

Published with permission of The Jubilee Centre,
3 Hooper Street, Cambridge, CB1 2NZ, UK

www.jubilee-centre.org

Charity Registration Number 288783.

Ediția în limba română, publicată cu permisiune,
sub titlul

*CUM SĂ CONSTRUIEȘTI O SOCIETATE BAZATĂ PE
RELAȚII: Fundamente pentru o nouă ordine socială*

de Michael Schluter,

apărută sub egida Centrului Areopagus din Timișoara

Calea Martirilor nr. 104

www.areopagus.ro

cu sprijinul oferit de SALLUX

Începând cu anul 2011, activitățile desfășurate de Sallux sunt susținute financiar de către Parlamentul European. Responsabilitatea pentru orice comunicare sau publicație redactată de Sallux, sub orice formă sau prin orice mijloc, revine organizației Sallux. Parlamentul European nu este responsabil pentru modurile în care va fi folosită informația conținută aici.

Coordonator proiect:

Dr. Alexandru Neagoe

Toate drepturile rezervate asupra prezentei ediții în
limba română. Prima ediție în limba română.

Traducător: Elena Neagoe

Editor coordonator: Dr. Alexandru Neagoe

*Cu excepția unor situații când se specifică altfel, pentru
citatele biblice s-a folosit traducerea D. Cornilescu.*

*Orice reproducere sau selecție de texte din această
carte este permisă doar cu aprobarea în scris a
Centrului Areopagus din Timișoara. Dacă există vreo
discrepanță între versiunea engleză și cea română,
versiunea engleză are întâietate.*

Natura crizei de dezvoltare a Africii este mai mult decât economică. Lipsa conducerii politice, lipsa fermelor și absența generală a unui „mediu instituțional bun” explică de ce criza nu poate fi depășită cu ușurință prin recomandări economice.

Carl Eicher¹

Tradiția politică evreiască... diferă de tradițiile politice provenite din gândirea clasică elenistă prin faptul că începe cu o preocupare față de relații, nu față de structuri. Daniel Elazar și Stuart Cohen²

Zilele tale sunt statornice, înțelepciunea și priceperea sunt un izvor de mântuire; frica de Domnul, iată comoara Sionului. Isaia 33:6

Rezumat

Într-un articol Cambridge Papers din septembrie 2006, a fost propusă o „cartă biblică pentru omenire” într-un „cadru relațional”. Acest articol caută să răspundă la întrebarea: „Cum să ne îndreptăm înspre o bunăstare relațională?” Locul în care Biblia pune bazele necesare pentru a crea o societate cu relații corecte în privința structurilor, resurselor și proceselor este legea pe care o dă Dumnezeu poporului Israel atunci când acesta devine o națiune. Lucrarea explorează felul în care aceste norme instituționale, aprofundate și extinse prin restul învățăturilor biblice, oferă fundamentul pentru transformare socială în zilele noastre.

Introducere

Scopul societății, în învățătura biblică, este înțeles ca „shalom”, care poate fi tradus prin armonie socială, pace, prosperitate, securitate și bunăstare, și poate fi atins prin relații corecte. Astfel de relații sunt caracterizate de dreptate, adevăr, compasiune, speranță, credincioșie și iertare. Relațiile de care Biblia este preocupată nu sunt cele

dintre indivizi, ci cele dintre grupuri și organizații; dintre națiuni, regiuni, grupuri etnice, orașe și biserici; dintre interesele bogatului și săracului, bătrânului și tânărului, mediului urban și celui rural; dintre bărbați și femei și dintre Dumnezeu și toate aceste grupuri și indivizi.³

Problema pe care acest articol o analizează nu este legată de modul în care creștinii ar trebui să abordeze aceste simptome ale dezintegrării relaționale și ale suferinței. Există în acest sens numeroase inițiative luate de biserici, servicii publice și caritabile, precum cele de a rezolva conflicte locale sau internaționale, de a-i ajuta pe cei care nu au sprijin familial și de a oferi ajutor financiar celor săraci. Problema abordată aici este despre prevenire, mai mult decât despre tratare. Cum este posibil să alcătuiști instituții ale societății, într-o lume căzută, așa încât rezultatele relaționale pozitive să fie cât mai mari și să te ocupi în același timp de cauzele destrămării relaționale? Se merită să urmărești o astfel de viziune într-o lume căzută?

Urmărirea relațiilor corecte în societate este o sarcină enorm de complexă. Fiecare aparține multor subgrupe diferite, de exemplu: tânără, educată, din mediul urban, chinezoaică, femeie, creștină, angajată și necăsătorită, toate în același timp. Ce moduri de ghidare poate oferi Biblia pentru a ne ajuta să căutăm relații corecte în atâtea sectoare și segmente diferite ale societății, în mod simultan? Cum ar trebui să alcătuiim o ierarhie a priorităților în aceste relații? Care sunt fundamentele esențiale ale ordinii sociale relaționale?

Instituțiile: ce sunt ele și de ce sunt importante

În literatura științelor economice, există o diferență între „instituții” și „organizații.” Douglas North a definit instituțiile ca fiind reguli formale și

informale care guvernează comportamentul organizațiilor și indivizilor. Ele includ regulile și legile codificate ale unei națiuni, procedurile și organizațiile care produc, modifică, interpretează și aplică aceste reguli și legi.⁴ Conexiunea dintre relațiile sociale (sau capitalul social), instituții și organizații este ilustrat în tabelul 1.

Tabelul 1. Relații, instituții și organizații

Relații sociale	Instituții		Organizații
	Reguli		
	Informal	Formal	
Încredere	Reguli	Reglementări	Națiuni
Rețele		Legi	Familie
Valori împărtășite			Societatea civilă și organizațiile de afaceri
	Norme		Tribunale
Religie	Tradiții	Constituție	Poliție/apărare
			Organisme profesionale
			Partide politice

Sursa: adaptat din *World Development Report*, Washington DC, 2003, cap. 3.

Instituțiile sau „regulile de comportament” au tot felul de funcții. Ele reflectă concepția unei societăți despre bine și rău și cine are autoritatea și puterea să gestioneze binele și răul. Ele determină modul în care resursele, precum terenurile și capitalul, sunt distribuite, iar apoi tiparul probabil de dezvoltare și redistribuire a acestora. Ele modelează rolul autorităților centrale și locale în educație, drept penal și economie. Joacă un rol major în a determina felul în care sunt observați și izolați oamenii vulnerabili și cum le sunt împlinite nevoile, precum și cine se simte responsabil să preia rolul de a-i îngriji. În plus, ele influențează cât de răspândită devine corupția și impactul acesteia asupra economiei, locurilor de muncă, bunăstării și serviciilor publice. Instituțiile se pot schimba de-a lungul timpului, însă în mică măsură, așa că regulile fundamentale – care deseori își au baza în constituția unei țări – pot constitui o influență

majoră asupra schimbării culturale și sociale pe termen lung.

O cercetare recent realizată de FMI a arătat că instituțiile dețin rolul principal în stabilirea diferențelor dintre țările cele mai bogate și cele mai sărace. Geografia și comerțul au un impact relativ mic asupra creșterii venitului în țările sărace. Variabila crucială este calitatea instituțiilor, definită de autori ca fiind legată de drepturile de proprietate și domnia legii. Studiul afirmă în concluzie: „Ceea ce contează sunt regulile jocului în societate, definite de norme explicite și implicite și abilitatea lor de a crea stimulente potrivite pentru comportamentul economic dezirabil.”⁵

Rodrigo de Rato, director al FMI, a definit ca „bune” instituțiile din țările cu venituri mari și mici, în funcție de următoarele principii:

- În primul rând, sectorul privat este recunoscut ca fiind principalul actor pe scena economică, iar statul intervine doar pentru a oferi reglementarea necesară piețelor.
- În al doilea rând, există un angajament pentru protejarea drepturilor de proprietate și pentru a crea un mediu în care inovația să prospere.
- În al treilea rând, predomină legea, iar corupția nu este tolerată nici în sectorul public, nici în cel privat.
- În al patrulea rând, există un mediu macroeconomic stabil care se reflectă prin inflație mică și o poziție fiscală sustenabilă.^{6,7}

Aceste principii instituționale sunt întocmite ca să realizeze creștere economică. Cu toate acestea, Biblia ne încurajează să ne focalizăm pe obiective care țin de relații și ne oferă o înțelegere largită a normelor instituționale pentru a realiza aceste obiective.

Învățătura biblică privitoare la probleme instituționale

Biblia are multe de spus despre regulile formale și informale care guvernează direct sau indirect relațiile sociale. Totuși, categoriile „dezvoltate” și „în curs de dezvoltare” asociate țărilor nu se aplică atunci când privești lumea prin „lentile relaționale.” Toate țările au relații slabe, nedrepte sau rupte, atât la nivelul relațiilor personale, cât și la nivelul grupurilor și organizațiilor (Romani 3:23). Nicio națiune nu își poate spune „dreaptă” (având relații drepte) într-un sens total, deși literatura profetică și sapiențială face referiri la faptul că unele națiuni sunt mai drepte decât altele.⁸ Toate au nevoie de inițiative de reforme instituționale, deși sectoarele din societate care au nevoie de reformă pot fi diferite de la o țară la alta. De exemplu, în Marea Britanie prioritate ar avea definirea felului în care familia este împuternicită să prevină fragmentarea ulterioară, pe când în India nevoia primordială este recunoașterea egalității de valoare și demnitate a tuturor persoanelor, indiferent de castă sau de gen. Deși relațiile perfecte (dreptatea/justețea) nu pot fi realizate, nici la nivel individual, nici la nivelul societății ca întreg, Domnul Isus și alți autori ai scrierilor biblice așteaptă ca noi să urmărim acest scop.⁹

Toată Scriptura este „de folos ca să dea înțelepciune în neprihănire” (relații drepte) și este astfel relevantă pentru identificarea fundamentelor unei societăți bazate pe relații. Cu toate acestea, singurul loc din Biblie care oferă explicit un cadru instituțional pentru ordine socială este Legea lui Moise. Legea mozaică este deseori disprețuită de necreștini și ignorată de creștini datorită faptului că, la o lectură superficială, există anumite pasaje care par a nu fi etice în zilele noastre. Totuși, aceste pasaje pot fi apreciate dacă

sunt studiate mai atent.¹⁰ Legea vechi-testamentară oferă o paradigmă socială minunată care tratează societatea ca pe un sistem complex.¹¹ Restul Vechiului Testament aplică această paradigmă. Astăzi, sarcina noastră este să obținem principii care au relevanță de durată, ținând cont de paradigma generală, de contextul geo-istoric al lui Israel, relația sa de legământ unică cu Dumnezeu și contextul mai larg al întregii Biblii.

Domnul Isus ne învață că biserica, considerată deseori o minoritate, trebuie să fie „sare și lumină” în societate (Matei 5:13-16), vorbind parțial despre rolul său în abordarea decăderii și întunecimii sociale. Cu toate acestea, Cristos face referire la semnificația continuă a legii vechi-testamentare (versetele 17-19; vezi și Marcu 7:9-13, Matei 22:34-40) care are multe de spus despre fundamentele instituționale ale unei societăți drepte.¹² Dincolo de acest aspect, Domnul Isus spune relativ puține lucruri noi despre aceste probleme, cu excepția faptului că își învață ucenicii cum să răspundă la nivel personal în fața instituțiilor imperiale romane și ale celor naționale evreiești (Marcu 12:13-17). Învățătura Lui amplă despre Împărăția lui Dumnezeu se adresează primordial comunității credincioșilor pentru a le explica locul lor în lume și doar indirect le îndreaptă atenția spre norme ce vizează ordinea socială înconjurătoare.

Deși apostolii abordează conflictul dintre devotamentul primordial față de Cristos și cel față de stat, ei oferă prea puțină învățătură socială, în afară de cea care pune ordine în viața bisericii și a credincioșilor. Ei nu stabilesc o nouă viziune pentru sistemul politic și social. Totuși, în timpul Noului Testament, biserica a avut acțiuni sociale directe. Astfel, angajamentul Puritanilor de a limita puterea arbitrară a regelui, precum și campania lui Wilberforce și a prietenilor săi de a stopa comerțul

cu sclavi s-au bazat pe învățăături cuprinse în ambele Testamente.

Structuri

Vom examina în continuare instituții sociale din Vechiul Testament, ținând cont de felul în care acestea au fost modificate de venirea lui Cristos. Aceasta înseamnă că vom analiza modul în care aceste instituții ar fi modelat tiparele relaționale, precum și relevanța lor pentru felul în care societățile sunt structurate în zilele noastre.

Structuri religioase

Începutul celor Zece Porunci arată că relația colectivă a unei societăți cu Dumnezeu este cea mai semnificativă relație. Nu este clar dacă societățile vestice caracterizate de individualism extrem au o relație colectivă semnificativă cu Dumnezeu. Imperativul evanghelizării a făcut parte din rolul Israelului de „lumină a lumii,”¹³ iar în interiorul Israelului, accentul este pe „frica de Domnul” (i.e. respect față de Dumnezeu) care trebuia să impregneze fiecare aspect al vieții națiunii și al deciziilor. Lui Israel i s-a cerut să recunoască mâna lui Dumnezeu în istoria sa¹⁴ și să recunoască dependența de Dumnezeu pentru supraviețuirea și bunăstarea sa.

Expresia instituțională a acestei priorități spirituale în Vechiul Testament era preoția, cu templul lui Solomon care înlocuia cortul întâlnirii ca loc central de închinare și ritual religios. Exista o separare clară între preoție și monarhie în termeni instituționali, însă consecințele relației poporului Israel cu Iehova trebuiau să fie impregnate în orice aspect al vieții publice și private. De exemplu, preoții nu aveau voie să dețină pământ în zonele rurale, în afară de cel care se afla în imediata apropiere a cetăților desemnate lor. Aceasta avea să împiedice ca „instituția religioasă” să se alinieze intereselor

marilor proprietari de pământ. În consecință, dependența preoților de generozitatea oamenilor avea să devină un stimulent pentru ei ca să rămână credincioși și sârguincioși.

În Noul Testament, biserica este descrisă ca „o preoție împărătească,”¹⁵ iar Cristos înlocuiește templul și țara în ceea ce privește loialitatea religioasă.¹⁶ Nu există nicio indicație că biserica, în termeni instituționali, trebuie să aibă un rol oficial în viața statului, însă ascultarea de Cristos ar trebui să aibă impact în fiecare aspect al vieții, inclusiv în viața politică.¹⁷

Pentru reforma creștină, dificultatea constă în faptul că nu există nicio societate în zilele noastre care să aibă o relație specială cu Dumnezeu așa cum a avut Israel, iar în majoritatea societăților există persoane de religii diferite sau fără nicio religie. Chiar referirea la Dumnezeu din constituție poate fi ambiguă pentru că nu se menționează la care „Dumnezeu” se face referire. Cu toate acestea, oricând este posibil, creștinii ar trebui să caute ca Dumnezeu să fie recunoscut în viața publică – în constituție, în programa școlară și în tribunale – și să nu accepte un „stat secular” în care Dumnezeul Triun este exclus din activitățile oficiale ale statului. Creștinii ar trebui să caute dreptul de a folosi limbajul și argumentele religioase în dezbaterile publice și să asigure libertate religioasă deplină pentru toți cei care au diverse credințe.¹⁸

Structura familială

Învățătura biblică nu specifică toate aspectele vieții de familie, dar stabilește anumite repere pentru structura familiei.¹⁹ De exemplu:

- Relația unei persoane cu Dumnezeu ar trebui să aibă prioritate față de toate celelalte relații de familie;

- O familie nu presupune doar părinți și copii, așa cum este cazul în concepția vestică, ci include și rețeaua extinsă de rude;
- Obligațiile față de partener trebuie să aibă prioritate în comparație cu cele față de părinți sau alte rude;
- Soțul este capul soției, dar într-un context al dragostei care face sacrificii;
- Părinții au anumite responsabilități față de copii și copiii față de părinți.

În acest cadru există loc pentru a exprima diversitatea culturilor. De exemplu, normele biblice nu specifică cum sunt alocate în cadrul familiei responsabilitățile casnice și cea de a câștiga bani sau rolul părinților în alegerea partenerului de căsătorie al copilului lor.

În zilele noastre, provocările relaționale din cadrul familiei sunt aceleași, din punct de vedere al naturii, însă diferite în ceea ce privește originea, atât în țările bogate, cât și în țările sărace. Aceleași relații se destramă (soț/soție, părinte/copil, angajament față de familia extinsă), dar din alte motive. În țările bogate, filosofia modernă și postmodernă, alături de mobilitatea crescută, promovează individualismul și alegerea, conducând la destrămarea familiei. În țările sărace, datorită migrării spre mediul urban din cauza locurilor de muncă, este greu pentru un soț (care lucrează în oraș) să își mențină căsnicia cu soția care locuiește departe, într-un context cultural diferit (în mediul rural) și pe care, probabil, o vede de două ori pe an datorită distanței și a costurilor de transport.

Strategiile de reformă creștine care încurajează înțelegerea și practicarea modelului biblic al structurii familiei diferă în funcție de contextul cultural și economic. În țările din vest, o nevoie

extrem de importantă este să oferi relațiilor familiale un scop mai evident, creând beneficii financiare, de exemplu, pentru familiile extinse care se organizează într-un fel de „sindicat al bunăstării” și îi îngrijesc pe membrii lor mai în vârstă. În țările cu venituri scăzute, reforma agricolă, strategiile de creștere în domeniul agricol și politica energiei verzi pot să crească veniturile în mediul rural și, astfel, să le permită familiilor din mediul rural să continue să trăiască acolo, reducând tendința de migrare spre mediul urban.

Structura politică

Principiile importante care stau la baza structurilor ordinii politice au fost prezentate pe scurt de Julian Rivers:²⁰

- *Guvernul are un scop divin.* Funcția guvernului este de a folosi forța pentru a asigura pacea civilă, dreptatea și libertatea. Creștinii nu trebuie să fie anarhiști.
- *Legitimitatea guvernului rezidă în popor, sub autoritatea lui Dumnezeu.* Deși Dumnezeu este sursa supremă de autoritate politică, în Biblie, Dumnezeu investeste această autoritate în „popor.” Angajamentul voluntar într-un „legământ cu Dumnezeu” realizat de toate sectoarele de populație, de a trăi împreună ca o națiune, ar trebui să fie fundamentul coeziunii naționale. Faptul că Kenya a apărut prin decret colonial și nu printr-un legământ făcut între cele 300 de grupuri etnice ale sale explică parțial tensiunile inter-etnice continue.
- *Puterea guvernului trebuie limitată și acesta nu ar trebui să aibă jurisdicție peste problemele religioase.* Acesta încă este un concept revoluționar. Nu ar trebui să existe deloc

persecutarea credincioșilor, indiferent de religie, de către organele statului.

- *Guvernul trebuie să acționeze prin intermediul legii.* Guvernarea prin „puterea legii” este opusă guvernării prin deciziile arbitrare ale unui rege, președinte sau prim ministru care se consideră pe ei înșiși „deasupra legii.” Există o slăbiciune în această privință în multe țări, mai ales în Africa și America Latină.
- *Guvernul trebuie să se bazeze pe egalitatea civică.* Angajamentul față de un guvern democratic este opus controlului statului exercitat de către aristocrați sau elite sociale. Totuși, în practică, democrația depinde de o distribuție largă a proprietății și de simțul de responsabilitate al populației de a participa la procesul de luare a deciziilor politice. Ambele sunt amenințate în democrațiile occidentale.
- *Guvernul trebuie să fie divizat și difuz.* Principiul separării rolurilor între profet, preot și rege din Vechiul Testament este urmat în filosofia politică contemporană de separarea puterilor în stat: legislativă, executivă și judecătorească. În același timp, în ceea ce privește funcțiile guvernului, inclusiv rolul apărării, acestea ar trebui organizate local. Statele occidentale prezintă o concentrare centrală a puterii care este dăunătoare.
- *Guvernul trebuie să dea socoteală.* Darea de socoteală constă în a cere justificarea publică a acțiunilor și în existența unui „forum” în cadrul căruia să aibă loc justificarea. Prin contrast, de exemplu, președintele SUA nu trebuie să

meargă la Congres să dea explicații pentru decizia lui de a începe un război.

Resurse

Oamenii

Oamenii constituie, bineînțeles, cea mai mare resursă a unei societăți. În ceea ce privește economia, ei oferă inițiativa care combină resursele de pământ, capital și „muncă” (i.e. ei înșiși și alți oameni) într-o întreprindere productivă. În multe țări, peste 50% dintre oameni sunt liber-profesioniști (dacă sunt luați în considerare și micii fermieri). Abilitatea și dorința unei persoane de a crea bunăstare depinde de accesul la pământ, capital, educație și alți factori instituționali precum încrederea că unei persoane de succes nu i se vor lua câștigurile de către crima organizată. Învățătura biblică – în pilda talanților, de exemplu – îi încurajează pe oameni să vadă că au obligația să-și folosească abilitățile în mod productiv.²¹

Un factor determinant al productivității forței de muncă îl reprezintă „etica muncii”, convingerea că munca este bună, legitimă și onorabilă. Istoric, etica muncii a fost asociată cu creștinismul.²² În relatarea creației din Geneza, Dumnezeu dă oamenilor mandatul de a administra pământul. Munca asiduă face parte din ceea ce înseamnă să-L iubești pe Dumnezeu și pe aproapele tău, deși, dacă e dusă la extrem, poate să răpească timpul și implicit dragostea față de Dumnezeu și de aproape. Regulile societății cu privire la programul de lucru și protecția angajaților afectează relațiile din comunitate, dar mai ales pe cele din familiile cu venituri mici. Cea mai semnificativă prevedere din legea vechi-testamentară a fost Sabatul.²³ În aproape toate societățile din zilele noastre, problema unei zile libere comune pentru toată lumea este contestată deoarece interesele comerciale caută să-și crească profiturile prin

activități de comercializare șapte zile din șapte. O altă protecție a angajaților includea obligația de a li se plăti la timp salariul,²⁴ iar în contextul muncii forțate la domiciliu (o alternativă la închisoare sau la lipsa de adăpost), exista dreptul de a pleca și protecția față de abuzul fizic din partea angajatorului.²⁵ Protecția demnității angajatului este fundamentul pentru relația angajator –angajat sau angajat – comunitate.

Pământul și proprietățile

Deținerea de pământ și proprietăți are un impact major asupra familiei și structurii comunității și, astfel, asupra potențialului de descentralizare a puterii, fără a distorsiona rezultatele politice, precum și asupra distribuirii bogăției și veniturilor. De exemplu, în India în anii '50 și '60, deși descentralizarea puterii a fost un factor cheie în stabilitatea politică de după câștigarea independenței, distribuirea resurselor unui proiect la nivelul satului prin așa-numitul „Panchayati Raj” a dus la creșterea puterii elitelor datorită numărului mic de fermieri bogați controlați de consiliul local („Panchayati”). Într-o societate agricolă, dacă, la scară largă, pământul este în proprietatea oamenilor (ca în Chile și Taiwan, în urma reformei agricole), există un grad de echitate în cadrul comunității, echitate care aduce beneficii politice și economice pe termen lung. În același mod, dacă deținerea pământului facilitează locuirea în apropiere a rudelor, este probabil să existe o solidaritate familială mai mare decât dacă membrii familiei ar fi dispersați.

În paradigma biblică, pământul a fost alocat corect între seminții, clanuri și familii, iar legea Anului de Veselie garanta faptul că acea distribuție corectă inițială avea să rămână de-a lungul generațiilor. Pământul, care este un bun productiv în orice societate, nu ar trebui să fie acumulat în mâinile

câtorva persoane. În același timp, rolul pământului ca sursă a rădăcinilor unei familii are importanță mai mare decât rolul său de bun productiv. Pentru Dumnezeu, a fost mai important ca familiile să rămână împreună, să locuiască aproape și astfel să fie conectate și să se susțină reciproc ca să prospere, decât ca cei mai eficienți fermieri să pună mâna pe pământ și să-i maximizeze productivitatea.

În majoritatea țărilor de azi, idea de a da fiecărei familii sau gospodării posibilitatea de a deține o casă sau o bucată de pământ, cu scopul suplimentar de a oferi familiilor extinse posibilitatea să locuiască împreună, ar presupune un proiect masiv de reformă a dreptului de proprietate asupra caselor și pământului. Chiar și în Marea Britanie, doar 70% dintre oameni dețin casele în care locuiesc, iar în multe dintre gospodăriile din Africa sub-sahariană se face presiune pentru a deține pământ și a locui împreună cu rudele, ca rezultat al puterii politice centralizate și al întreprinderilor aflate în oraș. În țările bogate, datorită dificultăților întâmpinate de guverne în a avea grijă de persoanele vârstnice, soluția pentru creșterea bunăstării acestora ar fi îngrijirea lor de către familia extinsă care locuiește în același loc.

*Capitalul*²⁶

Felul în care capitalul este mobilizat și alocat are efecte subtile și de lungă durată asupra felului în care operează relațiile. Bani sunt o formă de adeziv social, iar relațiile financiare dintre oameni nu sunt importante doar în ele însele, ci au impact direct și indirect asupra altor relații.

În designul social al poporului Israel, capitalul financiar este folosit pentru a construi capital social. Cele mai importante reguli biblice pentru a realiza acest lucru sunt interdicția dobânzii (care se

referă la toate tipurile de împrumut, cu excepția celui făcut străinilor) și tiparul de anulare a datoriilor care se întâmpla o dată la șapte ani.²⁷ Interzicerea luării de dobândă este reiterată în Psalmi și Profeti și accentuată în învățătura Domnului Isus.²⁸ Alternativele permise la contractele de împrumut includeau aranjamentele de partajare a riscului și darea în chirie a pământului sau a animalelor. Se pare că scopul a fost să se încurajeze folosirea capitalului în moduri care să promoveze relații continue între părți; în situațiile de partajare a riscului, cel care oferă capitalul este îndemnat să țină legătura cu cel care folosește capitalul ca să-l sfătuiască și să-l încurajeze, dar este încurajat și cel care folosește capitalul să țină legătura cu cel care oferă capitalul pentru a reduce eventualele probleme apărute și pentru a asigura viitorul acces la capital.

Efectele economice ale oferirii de avantaje semnificative finanțării prin partajare de risc față de finanțarea prin împrumut ar avea un impact semnificativ asupra relațiilor în cadrul familiei și al comunității. În țările sărace, abordarea contemporană a finanțelor prin perceperea dobânzii are ca rezultat transferarea economiilor din mediul rural, prin intermediul instituțiilor financiare, în centre urbane, așa că majoritatea întreprinderilor noi și oportunitățile de locuri de muncă se dezvoltă acolo.²⁹ Aceasta duce la accelerarea urbanizării, care are ca rezultat separarea pe termen lung a multor bărbați de soțiile lor, de copii, sau de părinții și de familiile lor extinse, rămase în zonele rurale (de exemplu, în Kenia, Africa de Sud). În țările sărace, efectul regulilor biblice privitoare la pământ și capital, atunci când sunt luate împreună, ar fi să întărească agricultura micilor fermieri și întreprinderile rurale, să reducă urbanizarea și să întărească guvernarea locală și regională în fața celei centrale. În țările

bogate, efectele probabile ale unui regim de taxare care ar favoriza echitatea și nu finanțarea prin împrumut ar fi reducerea mărimii corporațiilor, încetinirea concentrării puterii economice și creșterea rolului societăților mutuale locale.

Procesele

Trei alte domenii care clădesc relații în viața societății israeliene sunt legate de „procese” relaționale, care presupun ca toți cetățenii să pună în practică învățătura și valorile biblice.

*Dreptul penal*³⁰

Învățătura biblică pornește de la premisa că fiecare persoană trebuie să fie implicată în asigurarea justiției, astfel existând foarte puțină profesionalizare a sistemului. Nu avem în Biblie o carte de drept specializată și nici un limbaj specializat; legea poate fi înțeleasă și aplicată de toată lumea, subliniind importanța mecanismelor neoficiale ale controlului social, ale implicării comunității, precum și darea de socoteală a celui care dă sentința. Pentru a obține relații corecte, accentul biblic este pe a regla lucrurile între infractor și victimă, respectiv între infractor și societate, mai degrabă decât pe a promova răzbunarea ca scop în sine. Factorii importanți pentru realizarea acestor obiective sunt: respectul pentru procesul ce trebuie să aibă loc, măsuri care să nu degradeze omul, respectiv forme de pedeapsă educative, care să evite izolarea relațională și eventual să aibă o semnificație simbolică.

În zilele noastre, aceste principii au aplicare evidentă în țările vestice. Această abordare a fost denumită „justiție relațională” și în ea se regăsesc multe preocupări ale mișcării Justiției Restaurative.³² O problemă cheie pentru reforma creștină în Marea Britanie este nevoia de a oferi

alternative la închisoare. Aceasta presupune promovarea accesibilității locale și a dării de socoteală în procesul justiției penale așa încât pedeapsa să fie acordată conform cu gravitatea delictului. Toți cei care sunt afectați de delict sunt interesați de rezultat, deci trebuie să se țină cont de nevoile comunității lărgite în cadrul căreia s-au întâmplat faptele. În plus, societățile vestice trebuie să permită deținuților să mențină relații apropiate cu familia și cu partenerii pe durata detenției și să integreze deținuții înapoi în comunitate după ce aceștia sunt eliberați. De exemplu, în Marea Britanie deținuții sunt închiși fără să se țină cont de locația familiei lor, iar acest lucru este distructiv din punct de vedere relațional.

*Bunăstarea*³³

O preocupare specială în Vechiul și Noul Testament a fost legată de felul în care comunitatea putea sprijini bunăstarea fără a submina structurile familiale care erau responsabile de aceasta. Ambele Testamente prezintă o înțelegere a salvării și sprijinului continuu pe care Dumnezeu îl garantează copiilor Săi ca acte de har care ar trebui să producă generozitate în a-i ajuta pe cei în nevoi. Grija față de cei vulnerabili și dezavantajați este o componentă centrală a felului în care este înțeles termenul „neprihănire/dreptate” în Biblie.

Un accent primordial al sistemului de bunăstare în Israel a fost prevenția. Fiecare familie a primit pământ și trebuia restaurat la fiecare 50 de ani dacă nu era „vândut” (i.e. împrumutat). Datoria se prescria la fiecare 7 ani. Robia oferea o modalitate de a ieși din sărăcie. Rudele și vecinii erau instruiți strict să intervină pentru a împiedica familiile vulnerabile în fața sărăciei să se mute. Imigranții, refugiații, văduvele și orfanii, care probabil aveau nevoie de sprijin relațional, sunt evidențiați în mod repetat pentru a primi atenție specială și ajutor. În

contrast cu vecinii poporului Israel, statul israelian nu avea aproape niciun rol, tocmai pentru a menține rețelele de îngrijire la nivelul familiei și comunității. Este nevoie de cercetare aprofundată pentru a vedea cum se poate pune în practică un astfel de accent în societățile bogate de azi, acolo unde rețelele neoficiale de îngrijire s-au dezintegrat ca urmare a bunăstării statului.

Educația

Biblia accentuează importanța înțelepciunii, mai mult decât cea a cunoașterii, astfel că scopul nu este acela de a maximiza performanța economică a unei națiuni sau de a dezvolta potențialul și libertatea indivizilor, deși acestea pot fi produse secundare. Înțelepciunea are legătură cu gestionarea relațiilor și, mai presus de toate, cu relația unei persoane cu Dumnezeu.³⁴ Prin urmare, Cuvântul lui Dumnezeu este cartea cea mai importantă pe care copiii ar trebui să o studieze atent pentru a căpăta înțelepciune; alfabetizarea universală este o prioritate majoră, așa încât toți să poată citi Cuvântul lui Dumnezeu singuri. În poporul Israel, educația era primordial în sarcina familiei, iar membrilor familiei li se poruncește în mod repetat să-i învețe pe copii Cuvântul lui Dumnezeu.³⁵ Și preoții aveau un rol în educație, dând socoteală autorităților de la templul din Ierusalim, nu împăratului lui Israel.³⁶

Prioritatea înțelepciunii nu ar trebui înțeleasă ca diminuare a importanței cunoașterii. Aceasta este celebrată în cazul eruditului Solomon și asumată ca unul dintre beneficiile majore pe care le-a dobândit Moise prin educația egipteană. Acumularea înțelepciunii și a cunoștințelor nu ar trebui să se încheie odată cu anii adolescenței. Implicarea în problemele locale, politice și juridice, cu responsabilitatea de a rezolva dispute fără a ajunge la tribunal, a asigurat învățarea pe tot parcursul

vieții în Israel. Totuși, respectul arătat persoanelor în vârstă reflectă în parte recunoașterea celei mai importante forme de a învăța – cum se rezolvă problemele relaționale complexe – și aceasta vine de la aplicarea învățăturii biblice în experiența vieții, mai degrabă decât de la lecturarea manualelor de matematică și științe.

Instituții, obiective intermediare și rezultate finale

Scopul final al sistemului politic, economic și social este „neprihănirea” (relații drepte), definită în toată Scriptura în termenii unui set de valori care sunt exemplificate în viața Domnului Isus. Aceste valori se regăsesc sub denumirea generică de dragoste față de Dumnezeu și față de aproape³⁷ și cuprind respect (frică) față de Dumnezeu, dreptate, credincioșie, adevăr, iertare, speranță, generozitate și compasiune. Structurile, resursele și procesele menționate anterior sunt fundamente instituționale revelate de Dumnezeu unei anumite societăți într-o anumită perioadă de timp din istorie pentru a conduce la aceste rezultate.

Tabelul 2 ne arată cum putem urmări structurile instituționale până la atingerea obiectivelor finale în trei aspecte ale organizării sociale – familia (extinsă), viața economică și dreptul penal. Pentru a înțelege cum funcționează, există la mijlocul tabelului o coloană cu „obiective intermediare.” Dacă cineva ascultă de instrucțiunile lui Dumnezeu în felul în care își organizează structura familiei, există o probabilitate mai mare ca obiectivele intermediare legate de ajutorul social și cooperarea între bărbați și femei să se îndeplinească. Dacă sunt urmate regulile cu privire la resurse, atomizarea și alienarea experimentate în zilele noastre în societățile vestice pot fi evitate prin integrarea vieții economice și sociale unde capitalul social este construit de capitalul financiar. Interesele financiare comune contribuie la

consolidarea relațiilor din cadrul familiilor extinse și comunităților. Mai mult, aceasta înseamnă că există o probabilitate mai mare ca obiectivul final al relațiilor corecte să fie realizat.

Tabelul 2. Exemple de mijloace și rezultate ale atingerii bunăstării relaționale într-o societate

Norme biblice pentru structuri, resurse, procese	Obiective intermediare	Obiectiv final
Structură: familia - prioritatea relației maritale în comparație cu obligațiile față de părinți - cultură căreia i se opune și constrângeri sociale în ceea ce privește sexul în afara căsătoriei - familiile trebuie să prindă rădăcini într-o anumită locație pe termen lung - un rol financiar, juridic și de bunăstare în familia lărgită - importanța critică a rolului de conducere al bărbatului care se bazează pe angajamentul de a iubi și de a sluji Resurse - tendința de deținere universală a proprietății familiei - sistem de anulare periodică a datoriilor	Reglementări despre cooperarea și bunăstarea familială - loialitate între membrii familiei extinse - rată de divorț scăzută și rată de natalitate sustenabilă social - cooperare între bărbați și femei în cadrul familiei și în afara ei - îngrijire eficientă a persoanelor vârstnice de către membrii familiei Integrarea afacerilor și comunității - distribuire largă a bunurilor imobiliare - absența îndatorării perpetue - stimulente pentru asumarea comună a riscurilor și pentru relații financiare directe - niveluri ridicate de angajare în afaceri de familie/persoane fizice autorizate	„Neprihănirea” (tdsq) în toate relațiile - respect față de Dumnezeu - dragoste/empatie - dreptate, justețe, egalitate - adevăr - iertare - speranță - generozitate - compasiune

- interzicerea dobânzilor percepute pe împrumuturile dintre cetățeni - respectul angajatorului față de demnitatea și viața de familie a angajatului - măsuri de protecție a angajatului în ceea ce privește ziua de odihnă săptămânală și remunerarea la timp - oportunități de angajare pentru săracii din țară Procese: dreptul penal - implicarea comunității în procesul de drept penal - cunoașterea universală/larg răspândită a prevederilor legale - scopul de a regla lucrurile între infractor și victimă și între infractor și comunitate.	- o zi liberă comună în fiecare săptămână - lipsa aproape totală a șomajului Sistemul de drept penal - tribunale comunitare și alte forme de justiție locală - aproape toată pedeapsa este în comunitate - reintegrarea infractorului în societate după ispășirea pedepsei	

Concluzii

- Fiecare dintre marile teme ale învățaturii sociale biblice poate să aibă un impact direct sau indirect asupra relațiilor dintre cetățeni. Este imposibil să specificăm aici care ar fi toate rezultatele relaționale ce ar decurge dacă aceste legi ar fi urmate, dar printre beneficii s-

ar număra în mod sigur familii puternice și stabile, guvernare descentralizată și absența sărăciei materiale și relaționale.

- Prosperitatea este o consecință, nu o condiție preliminară a bunăstării relaționale. Așadar, focalizarea creștinilor din interiorul unei națiuni, precum și a celor care caută să ajute „dezvoltarea” din afară, nu ar trebui să fie pe producerea bogăției, ci pe încercarea de a realiza cadre instituționale care să ajute la prevenirea sărăciei relaționale și să contribuie la clădirea de relații sănătoase.
- Mediul, la fel ca prosperitatea, este o chestiune derivată, nu primară. Această afirmație nu are ca scop subestimarea importanței sale imense. Cu toate acestea, doar prin învățăturile biblice despre dragostea față de familie și față de aproape vom putea crea solidaritatea socială necesară să convingă publicul autosuficient din țările vestice și guvernele ambițioase din Asia să facă schimbările necesare pentru a lăsa o lume care poate fi locuită de copiii și semenii noștri.
- Unii pot considera tehnologia ca factor major în schimbarea socială. Totuși, Mumford și alții susțin că tehnologia este influențată de contextul instituțional actual.³⁸ Marile companii, de exemplu, caută tehnologie nouă pentru fabrici mari și piețe mari, mai degrabă decât să facă inovații pentru producție la scară mică; o cultură individualistă caută noi forme de divertisment care nu necesită un alt „jucător.”

- Creștinii trebuie să pună în balanță abordarea *simptomelor* nedreptății și exploatării (de ex., foamea, bolile, lipsa de pământ) cu abordarea *cauzelor* (de ex., distribuția nedreaptă a accesului la pământ și la piețele de capital, concentrarea puterii politice, datoria externă). Nu există o singură soluție corectă. Fiecare țară are nevoie de o strategie pentru fiecare regiune, sector și grup etnic; fiecare organizație are nevoie de propriul pachet de propuneri de reformă.
- Nu este suficient doar să ne concentrăm atenția asupra creșterii economice sau chiar asupra creșterii și distribuirii venitului. Reforma piețelor de resurse (de ex., reforma agrară sau o deschidere mai mare a accesului la capital) este vitală pentru promovarea relațiilor pozitive între bogați și săraci și între diferite sectoare ale societății. Echitatea trebuie să fie construită în cadrul sistemului economic prin mecanisme de protejare a piețelor de resurse, nu prin mecanisme de redistribuire după ce a existat un proces de creștere economică polarizată.
- Creștinii ar trebui să aibă ca prioritate evanghelizarea, formarea de ucenici și plantarea de biserici pentru a restaura relația fiecărei persoane cu Dumnezeu, pentru a consolida comunitatea creștină și pentru a face ca adevărata „frică de Domnul” să cuprindă societatea în întregime. Ce putem spune însă despre prioritățile agendei lărgite a schimbării sociale? Deși creștinii ar trebui să fie de acord cu privire la obiectivele și strategiile pentru

schimbarea socială, ei pot să fie în dezacord legitim cu privire la prioritățile și planificarea reformei instituționale. Scriptura nu are răspunsuri definitive în aceste privințe, însă oferă principii de ghidare. Factorii de care trebuie să se țină cont sunt istoria națiunii, tratatele internaționale, natura organizării politice curente și fezabilitatea intervenției.

- Creștinii trebuie să dezvolte noi strategii, campanii și inițiative pentru îndrepta societatea înspre bunăstare relațională; ei trebuie, în aceeași măsură, să fie capabili să le evalueze în mod critic. Aceasta presupune ca ei să construiască un organism care să preia cunoștințele din experiența internațională a intervențiilor bazate pe paradigma biblică și să folosească acest organism ca o resursă de instruire pentru generațiile viitoare de reformatori creștini.

Mulțumiri

Aș dori să le mulțumesc următoarelor persoane: Deryke Belshaw, Jonathan Burnside, Peter Kimuyu, Paul Mills, Helen Mocatta și grupului de redactare, în special lui Julian Rivers și lui James și Kate Williams.

Dr. Michael Schluter este fondator și președinte al Jubilee Centre, un grup de cercetători creștini care are sediul în Cambridge. El este și calitatea de fondator și director executiv al Relationships Foundation. Michael a lucrat în trecut în calitate de consultant economic pentru Banca Mondială și în calitate de cercetător pentru International Food Policy Research Institute.

NOTE

[1] C. Eicher, 'Institutions and the African Farmer', CIMMYT Economics Program Third Distinguished Economist Lecture, 1999.

[2] D. Elazar și S. Cohen, *The Jewish Polity*, Bloomington, 1985.

[3] Vezi, de exemplu, Gen. 19:1–29; Is. 11:13, 58:6–9; Ezechiel 16:20–52; Amos 1 & 2; Luca 11:37–54; Luca 13:34; Apoc. 2 & 3.

[4] Douglass North, 'Needed: A Theory of Change', în Gerald Meier și Joseph Stiglitz ed., *Frontiers of Development Economics*, NY, 2000.

[5] Dani Rodrik și Arund Subramanian, 'The Primacy of Institutions (and what this does and does not mean)', *Finance and Development (IMF)*, 40:2, iunie 2003, 1. La www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2003/06/pdf/rodrik.pdf

[6] Rodrigo de Rato (Director de operațiuni la Fondul Monetar Internațional), a 23-a Conferință Monetară Anuală cu tema 'Monetary Institutions and Economic Development', noiembrie, 2005. www.cato.org/pubs/journal/cj26n2/cj26n2-1.pdf

[7] De Rato a omis, discutabil, un principiu primar că instituțiile precum cea pe care o reprezintă oferă un cadru pentru a asigura stabilitatea și sustenabilitatea comerțului, a ajutorului și a investițiilor internaționale.

[8] Vezi Ps. 33:12; Prov. 14:34; Is. 1:4.

[9] De exemplu, Mat. 5:48; 6:33; 19:21; Prov. 15:9.

[10] Câteva explicații ale „pasajelor dificile” din VT, precum cele care vorbesc despre femei, sclavie și război, se pot găsi în Julian Rivers, 'Moral Difficulties in Scripture', în W.C. Campbell-Jack și Gavin McGrath ed., *New Dictionary of Christian Apologetics*, Leicester, 2006; Jonathan Burnside,

Consent versus Community: What Basis for Sexual Offences?, Cambridge, 2006; și Michael Schluter, 'Bonded Labour: the ultimate safety net in early Israel', în M. Schluter și J. Ashcroft, ed., *Jubilee Manifesto*, IVP, 2005, pp.193–195.

[11] *Jubilee Manifesto*, pp.89–101.

[12] De-a lungul secolelor, biserica a dezbătut ce ar trebui preluat din VT în NT și cum ar trebui aplicat. Vezi Jason Fletcher, 'Mercy not sacrifice: Mosaic law in Christian social ethics', *Cambridge Papers*, vol. 13, nr. 4, 2004.

[13] Vezi, de exemplu, Is. 42:9; Deut. 4:5–8.

[14] Vezi Deut. Cap. 1–8.

[15] 1 Pet. 2:9.

[16] Ioan 4:21–26.

[17] De exemplu, Col. 1:15–20.

[18] Observă diferența de VT, unde idolatria și religia falsă erau pedepsite cu moartea.

[19] Vezi *Jubilee Manifesto*, cap. 9.

[20] Vezi *Jubilee Manifesto*, cap. 7 și 8.

[21] Mat. 25:14–30.

[22] Max Weber, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, Routledge, 2001 (publicată prima dată în 1904).

[23] Exod 20:8–11; Deut. 5:12–15. În dezbaterile despre Shops Bill (1986) din Camera Lorzilor, fostul premier britanic Harold Macmillan (the Earl of Stockton) a spus: „Să nu uităm că cea mai mare poruncă dată ca moștenire poporului ales de Dumnezeu a reprezentat probabil cea mai mare reformă socială din istoria civilizației; conceptul că fiecare bărbat sau femeie, de orice condiție socială, ar trebui să aibă cel puțin o perioadă de odihnă.” *Hansard*, Shops Bill, 21 ianuarie 1986, p.160.

[24] Deut. 24:14–15, cf Iacov 5:4.

[25] Vezi *Jubilee Manifesto*, pp.193–195.

[26] Această secțiune este inspirată din lucrarea lui Paul Mills din capitolele 11 și 12 din *Jubilee Manifesto*.

[27] Deut. 23:19–20; Deut. 15:1–6.

[28] Ps. 15:5; Prov. 22:7; Ezechiel 18:13,17; Mat. 25:26–27; Luca 6:34–35. Pentru o analiză mai consistentă, vezi Paul Mills, ‘The ban on interest: Dead letter or radical solution?’, *Cambridge Papers*, vol. 2, nr. 1, 1993.

[29] Sursele de capital pentru țările cu venituri mici din zilele noastre includ și investițiile străine directe, remiterile străine și „ajutorul.”

[30] Această secțiune este inspirată din lucrarea lui Jonathan Burnside din capitolul 13 din *Jubilee Manifesto*.

[31] Vezi Nicola Baker și Jonathan Burnside, *Relational Justice*, Waterside Press, 1994.

[32] Pentru o analiză a diferențelor dintre Justiție Relațională și Justiție Restaurativă, vezi articolul lui Adrian James în *Relational Justice Bulletin*, Nr. 2, aprilie 1999.

[33] Pentru o discuție mai amplă, vezi *Jubilee Manifesto*, cap. 10.

[34] Prov. 1:7.

[35] Deut. 6:20ff.; Prov. 1:8–19, etc.

[36] Deut. 17:8–13

[37] Matt. 22:34–40.

[38] Lewis Mumford, *The City in History: its origins, its transformations, and its prospects*, Harcourt, 1961. Pentru o discuție mai amplă, vezi *Jubilee Manifesto*, cap. 13.

